

Helsinki 2.11.2020

Lausunto eduskunnan sosiaali- ja terveysjaostolle

Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry kiittää jaoston lausuntopyynnöstä talousarvioesityksestä, erityisesti seuraavista kysymyksistä:

- koronaepidemian vaikutukset tasa-arvon näkökulmasta
- miten tasa-arvon edistäminen näkyy talousarvioprosessissa ja miten voidaan parantaa sukupuolten tasa-arvoon liittyviä vaikutusarvioita esim. suurten lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä?

Koronaepidemian vaikutukset

Koronapandemian vaikutukset Suomessa kasaantuvat monin tavoin naisille: naisilla on enemmän hoivavastuuta lastenhoidosta (koulujen ja päiväkotien sulkeminen keväällä 2020) sekä vanhuksista ja vammaisista omaisista (avohoidon toimipisteiden ja intervallihoidon sulkeminen keväällä 2020). Naiset työskentelevät myös miehiä paljon useammin pandemian aikaan kuormittuneilla sote-aloilla sekä päivittäistavarakaupan alalla, missä etätö ei ole mahdollista ja tartunnalta suojautuminen ei ole helppoa. Myös naisvaltainen opetussektori on joutunut venymään hyvin paljon etäkoulun organisoimiseen liittyen. Ennakkotietojen mukaan pandemian aikana henkirikosten määrä on noussut, mutta vielä ei ole tiedossa, mikä on parisuhde- ja perhesurmien osuus henkirikoksista v. 2020. Monet lapsiin ja naisiin kohdistuvan väkivallan muodot ovat vielä esiintyvyydeltään selvittämättä. Toisaalta miehet sairastuvat covid-19-tautiin naisia useammin. Johtuen ilmeisesti väestörakenteesta Suomessa sukupuolijako on kuitenkin monia muita maita tasaisempi. THL:n tasa-arvotiedon keskus on kerännyt sivustolleen jonkin verran lähteitä pandemian sukupuolivaikutuksista: <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/ajankohtaista/korona-ja-sukupuoli>

Dosentit Anna Elomäki ja Hanna Ylöstalo¹ ovat korostaneet, että terveydelliset, taloudelliset ja muut globaalit kriisit ovat myös tasa-arvon kriisejä ja siksi talousarvion sukupuolivaikutusten syvälinen arviointi on juuri nyt tärkeää. Elvytystoimien miesvaltaisiin aloihin keskittymistä on tutkimuksessa yritetty nostaa esiin eri taloudellisissa kriiseissä²

Nyt ministeriöt ovat talousarviossa tuoneet esiin tasa-arvotavoitteitaan, mutta jää epäselväksi, kuinka paljon tasa-arvon edistämistä (tai sen mahdollisen takapakin torjumista) rahallisesti resurssoidaan. Vain joidenkin hankkeiden osalta summat on esitetty (esim. STM: turvakodit, tasa-arvo- ja samapalkkaisuusohjema, silpomisen estämisen ohjelma).

Elomäki ja Ylöstalo myös toteavat, että pandemian ihmisvaikutuksista on talousarvioesityksessä huomattavasti paljon vähemmän huomioita kuin talousvaikutuksista.

¹ <https://tane.fi/-/sukupuolitietoista-budjetointia-koronakriisin-varjossa>

² Ks. esim: Kaltzer, Rinaldi 2020 https://alexandrageese.eu/wp-content/uploads/2020/06/Gender-Impact-Assessment-NextGenEU_Kaltzer_Rinaldi.pdf

Tasa-arvon edistäminen talousarvioprosessissa

Sukupuolitietoista budjetointia tulisi edelleen kehittää. Tähän antaa suuntaa esim. tutkimusjulkaisu *Tasa-arvoa talousarvioon - talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi*³, jossa tutkijat esittävät mm:

- Kytetään sukupuolitietoinen budjetointi eksplisiittisesti kansallisiin ja hallinnonalakohtaisiin tasa-arvotavoitteisiin.
- Laajennetaan sukupuolivaikutusten arviointi koko laajaan talousarvioprosessiin - pitäen sisällään hallitusohjelman, valtiontalouden kehykset ja julkisen talouden suunnitelman, talousarvion, talousarviota toteuttavan lainsäädännön ja tulosohjauksen.
- Aletaan raportoida talousarvion sukupuoli- ja tasa-arvovaikutuksista systemaattisesti.

Kuinka parantaa tasa-arvoon liittyviä vaikutusarvioita esim. lainsäädäntöhankkeiden yhteydessä

Sukupuolivaikutusten arviointia tulee ryhtyä tekemään nykyistä johdonmukaisemmin kaikessa lainvalmistelussa ja päätöksenteossa sekä talousarvion valmistelussa. Talousarviolla on merkittävä rooli tasa-arvon aidossa toteutumisessa.

Tämä koskee myös laajemmin yhdenvertaisuuden toteutumista ja ihmisoikeusvaikutuksia. Valtiolla on velvollisuus huolehtia siitä, että ihmisoikeuksien toteutumisen arvioimiseksi on saatavilla riittävästi tietoa perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisesta, mukaan luettuna sukupuolen mukaan eritelty tieto näistä. Tarvitaan myös järjestelmällistä koulutusta niin viranhaltijoille kuin päättäjille eri päätöksenteon tasoilla.

Sytä sukupuolivaikutusten arvioinnin ohittamiseen lainvalmistelutyössä on mm. osaamisen puute sekä riittävien tiedollisten resurssien puute. Ongelmana lainvalmistelutyössä on, ettei sukupuolivaikutusten arvioinnin tarvetta usein edes tunnisteta.

- Kun nykyisen talousarvion pandemiatoimien edellyttämiä lakiesityksiä aletaan valmistella, tulee ottaa järjestelmällisesti käyttöön sukupuolivaikutusten arviointi. Osana sitä tulee ottaa käyttöön mm. jo olemassa olevat menetelmät vero- ja etuusmuutosten sukupuolivaikutusten tarkasteluun.
- Tulee täydennyskouluttaa laaja-alaisesti lainvalmistelussa työskenteleviä virkamiehiä sukupuolivaikutusten arvioinnista. Myös päättäjät tarvitsevat koulutusta.
- Tulee selvittää, missä ovat eri ministeriöiden lainvalmistelun näkökulmasta tiedolliset keskeiset katveet ja identifioida ne tahot (esim. Tilastokeskus, THL:n tasa-arvotiedon keskus, muut tutkimuslaitokset) jotka voivat joko tuottaa tarvittavaa taustatietoa tai ohjata sen ääreen.
- On varattava riittävät resurssit em. tiedontuotantoa ja koulutusta varten.

puolesta
Johanna Pakkanen
pääsihteeri
Naisjärjestöt Yhteistyössä NYTKIS ry
johanna.pakkanen@nytkis.org
www.nytkis.org

³ Elomäki, Anna & al. (toim.) (2018) *Tasa-arvoa talousarvioon - talousarvion sukupuolivaikutusten arviointi ja sukupuolitietoinen budjetointi*. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 58/2018. Helsinki: Valtioneuvoston kanslia.